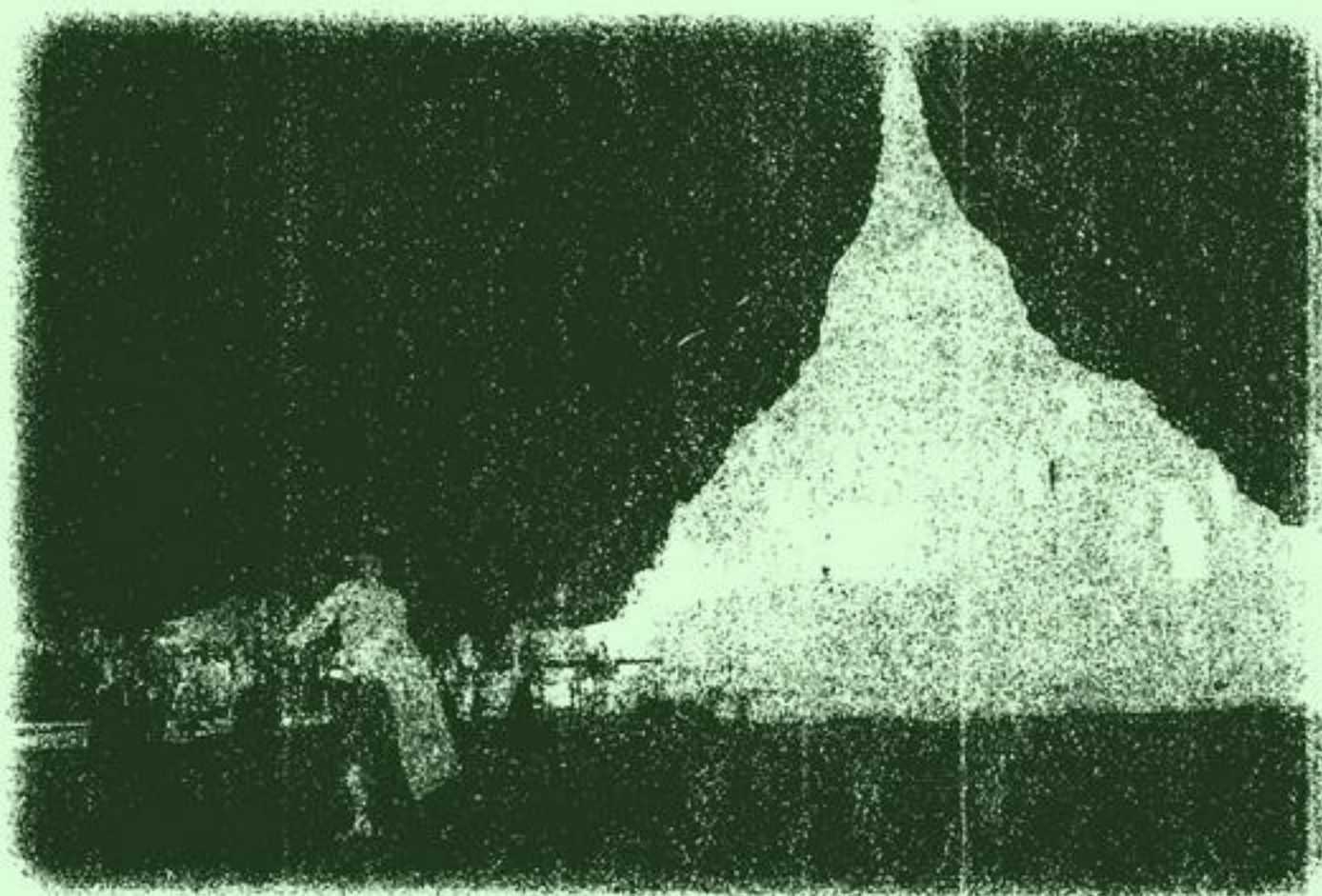

ประสบการณ์การทำหลักสูตรท้องถิ่น

การพัฒนาหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย
ของศูนย์พัฒนาการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยจังหวัดกำแพงเพชร

เอกสารประกอบการบรรยาย

เพื่อการศึกษาดูงานของนิสิตปริญญาโท สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

8 มกราคม 2544

ณ ห้องโสตทัศนศึกษา โรงเรียนวชิรปราการวิทยาคม

ประสบการณ์การทำหลักสูตรท้องถิ่น

ศูนย์พัฒนาการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยจังหวัดกำแพงเพชร โรงเรียนนวมวิชรปราการวิทยาคม ได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นกำแพงเพชรมาจัดหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งนำหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 มาปรับปรุงและพัฒนาโดยจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมหลักสูตรในวิชาภาษาไทย รายวิชาเลือก 3 วิชา ได้แก่ ท 035 วรรณกรรมท้องถิ่น ท 051 ภาษาถิ่นวัฒนธรรม ท 061 ภาษาไทยเพื่อกิจกรรมการแสดง และได้มีประสบการณ์การทำงานด้านนี้มากกว่า 5 ปี จึงขอเสนอประสบการณ์ดังกล่าวดังนี้

1. ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) หมายถึงองค์ความรู้ ความสามารถอันเกิดจากการเรียนรู้ของบุคคลในท้องถิ่นที่สะสมถ่ายทอดสืบต่อกันมาเป็นวัฒนธรรมรูปแบบต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในการดำเนินวิถีชีวิตของชุมชนแต่ละแห่ง นั่นคือภูมิปัญญาเป็นสติปัญญาทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านได้คิดเอง และนำมาใช้ในการแก้ปัญหา เป็นองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้าน ทั้งกว้าง ทั้งลึก โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่แก้ปัญหาการดำเนินชีวิตในท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสมและมีความสุข

2. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่ระบบการศึกษา

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสิ่งมีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์ และถ่ายทอดไปสู่การเรียนรู้ของเยาวชน เพื่อให้เขาเหล่านั้นรู้จักตัวเอง และมีความภาคภูมิใจในท้องถิ่นและชาติบ้านเมืองของตน

ปัจจุบันทุกฝ่ายต่างให้ความสำคัญในเรื่องของวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเฉพาะรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้ให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาไทยไว้ในมาตรา 46 ดังนี้

“มาตรา 46 บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิ์ในการอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการ อนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อย่างสมดุลย์และยั่งยืน ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ”

จากความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นดังกล่าว ในด้านการศึกษา มีหน่วยงานหรือโรงเรียนต่าง ๆ ได้มีส่วนร่วมในการปรับปรุงเพิ่มเติมหรือขยายหลักสูตรและการเรียนการสอน มีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ดังที่หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา กล่าวถึงว่าการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ควรดำเนินการ ดังนี้

1. ปรับปรุงเนื้อหาวิชาในหลักสูตรที่ใช้ในการเรียนการสอน ผู้สอนสามารถปรับปรุงเนื้อหาให้เหมาะสมกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยต้องคงจุดประสงค์เดิม และรหัสรายวิชา

เดิมไว้ การปรับปรุงเนื้อหาวิชานี้ต้องขออนุมัติจากกรมวิชาการ หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายก่อน

2. การสร้างสื่อเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้เพิ่มขึ้นจากสื่อเดิม ซึ่งประกาศพร้อมกับรายวิชา สร้างสื่อเพิ่มเติมนี้เพื่อให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้กว้างขวางครอบคลุมซึ่งเป็นจำนวนมากกว่าเดิม

3. การสร้างกิจกรรมการเรียนการสอนเพิ่มเติมจากที่กำหนดไว้ในคำอธิบายรายวิชา เพื่อเป็นการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ ซึ่งสามารถสร้างพฤติกรรมที่พึงประสงค์ได้กว้างขวางขึ้นกว่าเดิม

4. พัฒนาระบบการเรียนการสอนที่จัดสำหรับรายวิชานั้นให้เหมาะสมกับสภาพที่เป็นอยู่ในท้องถิ่น

5. ครูผู้สอนจัดสร้างวิชาขึ้นใหม่เพื่อใช้ในท้องถิ่น

3. ประสบการณ์การจัดหลักสูตรท้องถิ่นกำแพงเพชร

ศูนย์พัฒนาการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย จังหวัดกำแพงเพชร โรงเรียนาชิรปราการ-วิทยาคม มีประสบการณ์การทำหลักสูตรท้องถิ่นกำแพงเพชร ได้ดำเนินการดังนี้

3.1 การปรับปรุงเนื้อหาวิชาในหลักสูตรวิชาภาษาไทย วิชาเลือกในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 3 รายวิชา โดยคงจุดประสงค์เดิม วิชาเดิม

ท 085 วรรณกรรมท้องถิ่น

ได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นกำแพงเพชรเป็นวรรณกรรมท้องถิ่นมาเป็นเนื้อหาในการสอน ได้แก่

1. วรรณกรรมทุ่งมหาธาต ของครุมาลัย ชูพินิจ ซึ่งเป็นนวนิยายสะท้อนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกำแพงเพชรราวปี พ.ศ. 2400-2500

2. งานวิจัยทุ่งมหาธาตกับประวัติศาสตร์เมืองกำแพงเพชร

3. พระราชนิพนธ์ เสด็จประพาสต้นของพระพุทธเจ้าหลวง ณ เมืองกำแพงเพชร ระหว่างวันที่ 18-27 สิงหาคม 2449

4. ตำนาน ได้แก่ ตำนานท้าวแสนปม

5. เพลงพื้นบ้านกำแพงเพชร ได้แก่ รำแม่ศรี รำโทน ลีเกป่า เพลงพวงมาลัย รำร้องแก้ เพลงกล่อช้าง ระบำ ก. ไก่

6. จารึก ได้แก่ จารึกนครชุม จารึกลานเงินเสด็จพ่อพระยาสอย จารึกฐานพระอิศวร จารึก กพ.8 ชุมน้ำพวงเวียนต้นโพธิ์ (หลัก 237) ซึ่งเป็นจารึกในรัชกาลที่ 6 ครั้งเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ

3. วิธีสอน

3.1 ศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่นดังกล่าวข้างต้น นำมาอภิปราย วิจัย

3.2 ทักษะศึกษา ตามรอยวรรณกรรม

3.3 กรณีศึกษา

3.4 รายงาน

3.5 จดนิทรรศการ

ท 051 ภาษากับวัฒนธรรม

มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีวิธีสอน วิธีการให้เยาวชนเรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่น
กำแพงเพชรดังต่อไปนี้

1. การสืบค้นภูมิปัญญาท้องถิ่นในหมู่บ้านของตน เพื่อความเข้าใจวัฒนธรรมท้องถิ่นในด้าน
ต่าง ๆ อาทิ ประวัติความเป็นมา ภูมิศาสตร์ ประเพณีการเล่น การแสดงของท้องถิ่น ศาสนา ความ
เชื่อ งานช่าง หัตถกรรม อุตสาหกรรม อาชีพ ฯลฯ

2. การเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นจากการละเล่นพื้นบ้าน เพื่อปลูกฝังให้เยาวชนเกิดความเข้าใจ
ความรักในท้องถิ่น จากเพลงและการละเล่นพื้นบ้าน

วิธีการศึกษา นำเพลงพื้นบ้านมาวิเคราะห์เพื่อเรียนรู้วัฒนธรรมในด้านต่าง ๆ อาทิ อาชีพ ภูมิ
วิเคราะห์ภาษาและวรรณศิลป์ ความสัมพันธ์ของชุมชน ดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง การเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่น จากเพลงคล้องช้าง

ตัวอย่างของบทร้องประกอบการเล่น (บางตอน)

“คล้องเถิดหนาพ่อคล้อง คล้องเถิดหนาแม่คล้อง อย่างจ้อยอย่างจ้อง คล้องได้ตัวงามเอ๋ย คล้อง
ช้างมาได้แล้วเว้ย คล้องช้างมาได้แล้ววา ผูกไว้ได้ดั้นยอ ช้างเถื่อนเข้ามาเกย มาเลยเอาช้างมาต่อ ดั้นยอ
เล็กนั๊ก มันก็หักลงเอ๋ย” (ซ้ำ) ทำให้เราเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นดังนี้

อาชีพ ทำป่าไม้ เลี้ยงช้าง ต่อกแพซุง การต่อช้าง

การเลือกคู่ครอง แฝงอยู่ในการเล่น หม่อมสาวได้ใกล้ชิดกัน

ภาษา ทำนองเพลง เป็นลักษณะเพลงปฏิภาณกวี มีจังหวะลีลา ง่าย ๆ สนุกสนาน เพลิดเพลิน
แสดงความสัมพันธ์ ความสามัคคีของกลุ่มชน ได้เป็นอย่างดี

3. ประเพณีท้องถิ่นกำแพงเพชร ศึกษาประเพณีสำคัญ ๆ ของกำแพงเพชร อาทิ

- ประเพณีในบพระเล่นเพลง
- ประเพณีสารทไทยกล้วยไข่เมืองกำแพงเพชร
- ประเพณีทอดผ้าป่าแถว
- ประเพณีการแต่งงาน การถอดกำไล
- ประเพณีสงกรานต์
- ประเพณีแห่ผ้าห่มพระบรมธาตุ
- ประเพณีการสงฆ์พระอิสวรร
- ประเพณีการก่อพระเจดีย์ทราย

โดยศึกษาประเพณีท้องถิ่นของตำบล หมู่บ้านตนเอง นำเสนอในรายงาน การเล่าสู่กันฟัง การแสดง

4. ทดลองรวมกำแพงเพชร

ทำการศึกษาเกี่ยวกับ

- สถาปัตยกรรมกำแพงเพชร อาทิ บ้านเรือน วัดอาอาราม บ้านเรือนพื้นเมืองกำแพงเพชร
- ภูมิภาครรมกำแพงเพชร อาทิ พระเครื่องเมืองกำแพงเพชร พระพุทธรูปศิลปะสกุลช่าง

กำแพงเพชร

วิธีการศึกษา โดยศึกษาจากตำรา ของจริง การทัศนศึกษา กรณีศึกษา เป็นต้น

5. การสืบทอดวัฒนธรรมกำแพงเพชร ด้วยการให้ภาษาเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอด โดย

- เลือกวัฒนธรรมแต่ละเรื่องอย่างละเอียด
- นำมาถ่ายทอดสู่เนื้อหาเพื่อสร้างความเข้าใจ ให้เห็นคุณค่า โดยการพูด การแนะนำ

การจัดนิทรรศการ การแสดง

ท 061 ภาษาไทยเพื่อกิจกรรมการแสดง

นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นเนื้อหาในการสอน การแสดง ดังนี้

เรื่องที่แสดง

วิธีแสดง

1. ดำนันท้าวแสนปม
2. ชุดทุ่งมหาธาต
3. การละเล่นพื้นบ้าน 7 ชุด
  - รำแม่ศรี
  - รำโขน
  - เพลงพวงมาลัย
  - ระบำร้องแก
  - ลีเกป่า
  - รำกลองช้าง
  - ระบำ ก ไก่

1. การเล่านิทาน ประกอบการแสดง
2. การแสดงละคร
3. เชิญวิทยากรท้องถิ่นมาสอนนักเรียน โดยแบ่งกลุ่มนักเรียน กลุ่มละ 15 คน เลือกการละเล่นพื้นบ้าน กลุ่มละ 1 ชุด ฝึกซ้อมและจัดการแสดง

1. จัดกลุ่มผู้เรียนให้เป็นการเรียนรู้โดยการทำงานกลุ่ม ๆ ละ ประมาณ 15 คน

ฝึกผู้เรียนให้ทำหน้าที่ ต่าง ๆ ตามความสนใจและความถนัด

1. ผู้แสดง	4. ผู้กำกับการแสดง
2. นักเล่านิทาน	5. ผู้เขียนบท
3. พิธีกร หรือ โฆษก	6. ผู้จัดทำฉาก และ อุปกรณ์ประกอบ

2. บันทึกวีดิทัศน์การแสดงของนักเรียน เพื่อการประเมินผล และการปรับปรุงพัฒนา
3. นักเรียน ครู อาจารย์ และวิทยากรท้องถิ่น มีส่วนร่วม ในการวางแผน การแสดง และการประเมินผลการเรียน

3.2 การสร้างและการใช้สื่อการสอนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้

ในการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกำแพงเพชร ในรายวิชาภาษาไทย ดังกล่าวนั้น มี

การจัดทำและใช้สื่อการสอนประกอบการเรียนการสอน ดังนี้

ประเภท สื่อสิ่งพิมพ์

1. หนังสือทุ่งมหาธาต ของครุมาลัย ชูพินิจ
2. งานวิจัยทุ่งมหาธาตกับประวัติศาสตร์เมืองกำแพงเพชร
3. พระราชนิพนธ์ บันทึกเสด็จประพาสต้นพระพุทธเจ้าหลวง ณ เมืองกำแพงเพชร
4. หนังสือ วัฒนธรรมกับเมืองกำแพงเพชร
5. หนังสือวัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญาท้องถิ่น
กำแพงเพชร
6. เอกสารประกอบการอบรมเยาวชน : กำแพงเพชร อัญมณีแห่งเมืองมรดกโลก
กำแพงเพชรพินิจ แก้วกานต์กำแพงเพชร กำแพงเพชรเมืองมหัศจรรย์
7. จุลสาร อาทิจาน สัปดาหอนุรักษมรดกไทย ท้าวแสนปม

ประเภทวีดิทัศน์ อาทิจาน

การแสดงการเล่นพื้นบ้านกำแพงเพชร

การเล่นนิทานประกอบการแสดง เรื่อง ตำนานท้าวแสนปม

ประเภทภาพนิ่ง อาทิจาน

ชุดเสด็จประพาสต้นพระพุทธเจ้าหลวง ณ เมืองกำแพงเพชร

3.3 การจัดบรรยากาศภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน

ศูนย์ฯภาษาไทย โรงเรียนวชิรปราการวิทยาคม จัดทำห้องนิทรรศการ เพื่อ จัดแสดงภูมิปัญญาท้องถิ่น และ ใช้เป็นห้องเรียนตามปกติ เพื่อให้ให้นักเรียนซึมซับความดีงาม ภาพวัฒนธรรมท้องถิ่นของตน ซึ่งเราได้จัดทำแล้วเสร็จ 4 ห้อง ดังนี้

1. ห้องนครชุมนิทัศน์ จัดแสดง วัฒนธรรม ประเพณี และประวัติศาสตร์ของนครชุม
กำแพงเพชร ประกอบด้วยภาพ และโต๊ะนิทรรศการ 13 โต๊ะ
2. ห้องกำแพงเพชรพินิจ จัดแสดงภาพประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ผังภูมิกำแพงเมือง
เมืองเก่า แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติของกำแพงเพชร และโต๊ะนิทรรศการแสดงวัฒนธรรม
ประเพณี กำแพงเพชร จำนวน 13 โต๊ะ
3. ห้องประพาสต้น แสดงหุ่นจำลองการเสด็จประพาสต้นพระพุทธเจ้าหลวง ณ เมือง
กำแพงเพชร และภาพประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการเสด็จประพาสต้น
4. ห้องวรรณคดี หอแสดงนิทรรศการพรรณไม้ในวรรณคดี โดยรวบรวมภาพดอกไม้
ในวรรณคดีที่หาได้ยาก จัดแสดงเป็นโต๊ะนิทรรศการ และแสดงภาพนางในวรรณคดีจากวรรณคดี
มรดก อาทิจาน พระเพื่อน-พระแพง จาก เรื่องลิลิตพระลอ นางนุชบา จากเรื่อง อิเหนา

3.4 การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาภาษาไทย เพื่อมุ่งปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมกำแพงเพชร

ศูนย์ฯภาษาไทย ร่วมมือกับหน่วยงานและสถาบันต่าง ๆ ในท้องถิ่น จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการศึกษาและพัฒนาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนี้

- จัดสัมมนาเพลงพื้นบ้านกำแพงเพชร
- ให้วิทยากรท้องถิ่นร่วมถ่ายทอดเพลงและการละเล่นพื้นบ้านสู่เยาวชน
- โครงการอบรมเยาวชนด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น อาทิ

โครงการอนุรักษ์แหล่งศิลปกรรมกำแพงเพชร

โครงการเยาวชนนักพัฒนากับการอนุรักษ์มรดกโลก

โครงการวันอนุรักษ์มรดกไทย

3.5 การนำเยาวชนให้มีส่วนร่วมร่วมกับท้องถิ่น ในการสืบทอดและอนุรักษ์วัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น

การนำนักเรียน โรงเรียนวชิรปราการวิทยาคม ร่วมกับสถาบันราชภัฏกำแพงเพชร กลุ่มชาวบ้านนครชุม และจังหวัดกำแพงเพชร จัดแสดงการละเล่นพื้นบ้านในงานประเพณี นบพระเล่นเพลง การแสดงแสงเสียงในงานประเพณี นบพระเล่นเพลง งานประเพณีสารทไทย กล้ายไข่เมืองกำแพง

3.6 การวิจัย

ศูนย์พัฒนาการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยจังหวัดกำแพงเพชรมีผลงานการวิจัย 2 เรื่อง ได้แก่

1. หุ่นมหาราชกับประวัติศาสตร์เมืองกำแพงเพชร
2. ตามรอยเสด็จประพาสคันธาระกาลที่ 5 ณ จังหวัดกำแพงเพชร 18-27 สิงหาคม พ.ศ. 2449 ซึ่งเป็นผลงานดีเด่นของสภาวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร ปี พ.ศ. 2540-2541 และ งานวิจัย เรื่อง การแสดงพื้นบ้านของชุมชน โบราณเมืองกำแพงเพชร ซึ่งกำลังอยู่ในระหว่างการดำเนินการ ซึ่งงานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนเงินทุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

บทสรุป

จากประสบการณ์การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นดังกล่าวข้างต้นของศูนย์พัฒนาการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยจังหวัดกำแพงเพชร โรงเรียนวชิรปราการวิทยาคม กล่าวโดยสรุป การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนมีความสำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่ง ควรนำมาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ด้วยวิธีการ

- ปรับปรุงเนื้อหารายวิชา
- สร้างสื่อเพื่อเสริมการเรียนรู้
- สร้างกิจกรรมการเรียนการสอนให้เกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับท้องถิ่น
- หรือ จัดสร้างรายวิชาใหม่

การจัดหลักสูตรท้องถิ่น ผู้จัด จะต้อง

1. มีหัวใจที่จะรับใช้บ้านเมืองและรับใช้สังคมอย่างเต็มเปี่ยม โดยไม่มีเงื่อนไข
2. ต้องกล้าหาญที่จะเปลี่ยนแปลง และกล้าทวนกระแสในสิ่งที่คนอื่นไม่เห็น
ความสำคัญและไม่เห็นด้วย
3. ศึกษาอย่างจริงจัง ไม่ลดละ ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค ที่ต้องเกิดขึ้นอย่างมากมาย
4. กล้าเผชิญความขัดแย้ง ต้องคำนึงถึงทุกสิ่งที่เปลี่ยนแปลง การเกิดข้อมเจ็บปวดเสมอ
5. กล้าริเริ่ม กล้าเริ่มต้น กล้าเผชิญกับการต่อต้าน
6. นำความเชื่อในเรื่อง หลักสูตรที่ดีต้องมาจากส่วนกลางทิ้งไป แต่ต้องเชื่อว่า หลักสูตร
ที่ดีต้องเป็นความต้องการของท้องถิ่นและรับใช้สังคม
7. สร้างสื่อทุกประเภท เกี่ยวกับท้องถิ่น ทั้ง เอกสาร ภาพนิ่ง วิดิทัศน์ และอื่น ๆ เพื่อใช้
ต้นแบบในการศึกษาเรื่องราวของท้องถิ่น

ประวัติและผลงานของวิทยากร

1. นายสันติ อภัยราช อาจารย์ 3 ระดับ 9 โรงเรียนนวมิธีปราการวิทยาคม

หน้าที่การงานปัจจุบัน

1. ประธานศูนย์วิจัยและพัฒนาศึกษาการเรียนการสอน โรงเรียนนวมิธีปราการวิทยาคม
2. เลขานุการศูนย์พัฒนาศึกษาการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยจังหวัดกำแพงเพชร
3. หัวหน้าหมวดวิชาภาษาไทย โรงเรียนนวมิธีปราการวิทยาคม

สถานภาพทางสังคม อาทิ

1. ประธานชมรมผู้รักย์เมืองกำแพงเพชร
2. รองประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร คนที่ 1
3. รองประธานชมรมฝึกการพูดจังหวัดกำแพงเพชร
4. ผู้เชี่ยวชาญวัฒนธรรม 16 จังหวัดภาคเหนือ
5. หัวหน้าคณะผู้รับทุนวิจัย จากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย เรื่อง การแสดงพื้นบ้านชุมชนโบราณกำแพงเพชร
6. วิทยากร บรรยาย เรื่อง เกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นกำแพงเพชร การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น การเรียนการสอนภาษาไทย การพูดในที่ชุมชน
7. วิทยากรหลักของคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดกำแพงเพชร

2. นางสุปราณี แสงทอง อาจารย์ 2 ระดับ 7 โรงเรียนนวมิธีปราการวิทยาคม

หน้าที่การงานปัจจุบัน

1. เลขานุการศูนย์วิจัยและพัฒนาศึกษาการเรียนการสอน โรงเรียนนวมิธีปราการวิทยาคม
2. ผู้ช่วยเลขานุการศูนย์พัฒนาศึกษาการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยจังหวัดกำแพงเพชร
3. รองหัวหน้าหมวดวิชาภาษาไทยโรงเรียนนวมิธีปราการวิทยาคม

สถานภาพทางสังคม

1. เลขานุการชมรมผู้รักย์เมืองกำแพงเพชร
2. รองเลขานุการสภาวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร
3. กรรมการฝ่ายวิชาการ ชมรมฝึกการพูดจังหวัดกำแพงเพชร
4. วิทยากรหลักของ คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดกำแพงเพชร
5. วิทยากรประจำศูนย์พัฒนาศึกษาการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยจังหวัดกำแพงเพชร

ผลงานดีเด่น

ของ ศูนย์พัฒนาการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยจังหวัดกำแพงเพชร

1. งานวิจัย เรื่องทุ่งมหาธาตกับประวัติศาสตร์เมืองกำแพงเพชร
2. งานวิจัย เรื่องตามเสด็จประพาสต้น พระพุทธเจ้าหลวง ณ เมืองกำแพงเพชร
3. หนังสือ เรื่อง วัฒนธรรมกับเมืองกำแพงเพชร
4. หนังสือพัฒนาการทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร
น้อมเกล้าฯ ถวายแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
5. หนังสือที่ระลึก เนื่องในงาน สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
เสด็จพระราชดำเนินทรงวางศิลาฤกษ์ศูนย์ราชการจังหวัดกำแพงเพชร
6. หนังสือที่ระลึก งานพระราชทานเพลิงศพ พระสิทธิวัชร โสภณ

ฯลฯ

การจัดการอบรมเยาวชนด้านวัฒนธรรม

1. โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ เส้นทางวรรณศิลป์ อบรมเยาวชนเรื่องการเขียนบทกวี
2. โครงการอบรมเยาวชนนักพัฒนากับการอนุรักษ์มรดกโลก เนื่องในวันอนุรักษ์มรดก
ไทย 2 เมษายน 2539 - ปัจจุบัน
3. โครงการการรณรงค์เพื่อการอนุรักษ์แหล่งศิลปกรรมจังหวัดกำแพงเพชร ร่วมกับ
อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร กรมศิลปากร ปี พ.ศ. 2541-2542
4. การแสดงแสงเสียง ในงานประเพณีนบพระเล่นเพลง โดยเยาวชนได้มีโอกาสร่วม
แสดง ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2539 - ปัจจุบัน

สอนภาษาไทยโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ปองสุข แดงศิริ.... สุปราณี แสงทอง....

การศึกษาของไทยเท่าที่ผ่านมา... ละเลยวัฒนธรรมไทย..!!

เยาวชนขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย ทำให้ขาดจิตวิญญาณของความเป็นชาติ ขาดภูมิคุ้มกันทางจิต เมินเฉยต่อรูปแบบวัฒนธรรมไทย ไม่ว่าจะเป็นวิถีชีวิต การละเล่นพื้นบ้าน ศิลปะ ฯลฯ ในทางตรงกันข้ามอ้าแขนรับวัฒนธรรมต่างชาติที่ไหลล้นเข้ามาอย่างง่าย ๆ โดยขาดวิจากรณญาณ

ถึงเวลาแล้วที่เราทั้งหลายจะผนึกกำลังกัน กลับมาสร้างจิตสำนึกให้เยาวชนรู้จักรักษา หวงแหน ในมรดกทางศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น โดยเริ่มที่ตนเองก่อนที่ทุกสิ่งทุกอย่างจะสายเกินแก้

ผู้เขียนขอเสนอแนวคิดและตัวอย่างประสบการณ์ ในการจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย โดยใช้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งครูภาษาไทย โรงเรียนวชิรปราการวิทยาคมดำเนินการ และมีประสบการณ์การทำงานด้านนี้มากกว่า 5 ปี ดังนี้

1. จัดหลักสูตรวิชาภาษาไทยที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่น

เปิดสอนรายวิชา ท 035 วรรณกรรมท้องถิ่น ท 051 ภาษากับวัฒนธรรม และ ท 061 ภาษาไทย เพื่อกิจกรรมการแสดง โดยจัดกระบวนการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้สัมผัสกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสู่ห้องเรียน และนำผู้เรียนสู่ท้องถิ่น อาทิ ฝึกนักเรียนแสดงการละเล่นพื้นบ้าน การเล่านิทานพื้นบ้าน การนำเยาวชนทัศนศึกษาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม และแหล่งศิลปกรรมในท้องถิ่น เป็นต้น

2. จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาภาษาไทย มุ่งเน้นการปลูกฝังจิตสำนึก อารักขาหวงแหนมรดกทางศิลปวัฒนธรรมกำแพงเพชร

ตั้งที่ร่วมมือกับวิทยากรท้องถิ่น หน่วยงาน และสถาบันต่าง ๆ ในท้องถิ่น ในรูปแบบของโครงการต่าง ๆ ที่จัดทำอย่างสม่ำเสมอ อาทิ

- สัมมนาเพลงพื้นบ้านกำแพงเพชร
- วิทยากรท้องถิ่นร่วมลิบทอด ระบายคล่องซ่าง เพลงพวงมาลัย รำโทน ฯลฯ แก่นักเรียน
- โครงการอบรมเยาวชนกำแพงเพชร อาทิ โครงการเส้นทางวรรณศิลป์ โครงการรณรงค์อนุรักษ์แหล่งศิลปกรรมกำแพงเพชร โครงการเยาวชนนักพัฒนากับการอนุรักษ์มรดกโลก โครงการวันอนุรักษ์มรดกไทย เป็นต้น

3. จัดบรรยากาศท้องถิ่นในการเรียนการสอน

นักเรียนได้เรียนภาษาไทยในห้องนิทรรศการถาวรท่ามกลางกลิ่นอายของประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมบ้านเมืองของตน อาทิ ห้องนครชุมนิทัศน์ ห้องกำแพงเพชรพิณีจ นักเรียนมีเสรีภาพที่จะจัดห้อง

เรียน จัดการแสดงการเล่นพื้นบ้าน และกิจกรรมต่าง ๆ ในห้องเรียนของตนเอง

4. นำเยาวชนให้มีส่วนร่วม ในการสืบทอดอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

ดังเช่น นักเรียนวชิรปราการวิทยาคม นักศึกษาศาสนาบันราชภัฏกำแพงเพชร กลุ่มชาวบ้านนครชุมร่วมนำจังหวัดกำแพงเพชรแสดงการเล่นพื้นบ้านในงานประเพณีเนบพระ - เล่นเพลง งานสารทไทยกล้วยไข่กำแพงเพชร ร่วมกิจกรรมการแสดงแสงเสียงงานเนบพระ - เล่นเพลง ทำให้เยาวชนมีโอกาสรับใช้บ้านเมืองของตน

5. งานวิจัยศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น

เช่น การวิจัยเรื่องทุ่งมหาธาตกับประวัติศาสตร์เมืองกำแพงเพชร ตามรอยเสด็จประพาสต้นพระพุทธเจ้าหลวงเสด็จกำแพงเพชร เมื่อ พ.ศ. 2499 ครูภาษาไทย ได้นำผลการศึกษาค้นคว้าให้นักเรียนได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้อย่างหลากหลาย ใช้วิธีการสอนต่าง ๆ อาทิ การอ่านหนังสือเกี่ยวกับท้องถิ่น การอภิปราย การจัดทำรายงาน การศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม การฝึกให้นักเรียนเป็นนักวิจัยรุ่นเยาว์ ศึกษาภูมินามของหมู่บ้านในท้องถิ่นของตน เป็นต้น

จากการจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยดังกล่าวข้างต้น บังเกิดผลอันน่าภาคภูมิใจที่เยาวชนส่วนหนึ่งได้เรียนรู้ ได้สัมผัสกับภูมิปัญญาท้องถิ่น มีโอกาสมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเอง นับว่าเป็นการเรียนการสอนที่พึงปรารถนา

รณาในสังคมไทย ยุคนี้เป็นอย่างยิ่ง และปรากฏว่าได้รับการขานรับจากวิญญูชนทั้งหลาย นำนักศึกษา ระดับปริญญาโท ปริญญาเอก มีครูอาจารย์จากสถาบันต่าง ๆ ตลอดจนสื่อมวลชนเข้ามาศึกษาดูงาน และ ร่วมเผยแพร่ผล งานอย่างมากมาย

นักเรียนเข้าอบรมโครงการรณรงค์อนุรักษ์แหล่งศิลปกรรมฯ

ผู้เขียนมีความหวังว่าแนวคิดในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเช่นนี้จะเกิดขึ้นทุกตารางนิ้วของบ้านเมือง หากเราทำการอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นของชาติได้สำเร็จ เท่ากับเป็นการกอบกู้ชาติบ้านเมือง มิให้ตกเป็นทาสวัฒนธรรมต่างชาติ ผลดีทั้งหมดก็จักเกิดกับเยาวชนผู้ที่จะมารักษาดูแลบ้านเมืองต่อไป

และหน้าที่สำคัญนี้เป็นของทุกคนมิใช่หรือ ?

นักเรียนทัศนศึกษา แหล่งศิลปกรรมกำแพงเพชร

ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ควรศึกษาจากบทพระราชนิพนธ์

เสด็จประพาสต้นเมืองกำแพงเพชร

สุปราณี แสงทอง และปองสุข แดงศิริ

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าอยู่หัวเสด็จประพาสต้นทางชลมารค ทรงเยี่ยมราษฎรหัวเมืองทางเหนือ นับเป็นการเสด็จประพาสต้นเมืองครั้งที่ 2 ของพระพุทธเจ้าหลวง เสด็จฯ กำแพงเพชร ระหว่างวันที่ 18-28 สิงหาคม 2449 จากวันนั้นถึงวันนี้ครบ 93 ปี แล้วที่พระมหากษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่ทรงรอยพระบาทมาทรงเยี่ยมเยียนราษฎรชาวกำแพงเพชร

การเสด็จประพาสต้นครั้งนั้นเป็นประวัติศาสตร์ที่ทรงบันทึกไว้ให้ลูกหลานชาวกำแพงเพชร เมื่อเราอ่านบทพระราชนิพนธ์เหมือนทรงเล่าเรื่องให้ลูกหลานฟัง บทพระราชนิพนธ์เสด็จประพาสต้นกำแพงเพชร จึงเป็นวรรณกรรมที่ทรงคุณค่าทางภูมิปัญญาของชาวกำแพงเพชร ที่ชาวกำแพงเพชรควรศึกษาเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือ

1. เป็นการบันทึกประวัติศาสตร์ของชาวกำแพงเพชร โดยผ่านสายพระเนตรของพระพุทธเจ้าหลวง พระมหากษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่ ซึ่งแสดงถึงพระเมตตาแก่ประชาราษฎร กำแพงเพชรอย่างล้นพ้น

2. บทพระราชนิพนธ์ฉายชัดถึงภาพของบ้านเมืองโบราณสถาน ผู้คน สถานที่สำคัญๆ หรือแม้แต่ที่อันเป็นสามัญก็ตาม โดยทรงพระราชนิพนธ์ไว้อย่างละเอียด วันต่อวัน ตลอดเส้นทางเสด็จพระราชดำเนิน

3. มีพระราชวิจารณ์ พระราชวินิจฉัยในสิ่งที่พระองค์ทอดพระเนตรไว้อย่างละเอียด ทำให้สามารถศึกษาในเชิงเปรียบเทียบประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมของบ้านเมืองในอดีตเมื่อ 93 ปี ที่แล้วกับปัจจุบันได้เป็นอย่างดี

พระพุทธเจ้าหลวงทรงเป็นนักเดินทางผู้ยิ่งใหญ่ นอกจากบทพระราชนิพนธ์อันทรงคุณค่าแล้วยังทรงถ่ายรูป

ไว้อย่างมากมาย ทำให้คนกำแพงเพชรได้เห็นภาพของบ้านเมืองของตนเองได้อย่างชัดเจนที่สุด

เชิญท่านอ่านตัวอย่างบันทึกการเดินทางบางตอน ท่านจะเห็นว่า วรรณกรรมเล่มนี้ควรค่าแก่การศึกษาทางภูมิปัญญาท้องถิ่นเพียงไร

วันที่ 19 สิงหาคม 2449 เสด็จฯ ถึงขานู ทรงบันทึกถึงคนมมแดงซึ่งอพยพมาจากเวียงจันทน์ว่า "วันนี้ตื่นสายไป แล้วพระวิเชียรพาคคนมแดงมาให้ดู อันลักษณะคนมแดงนั้น เป็นคนมัว แดงอย่างอ่อนหรือเหลืองอย่างแก่ ผมที่แดงนี้มาข้างพันธุพ่อถ้าลูกผู้หญิงไปได้ผมดำ ลูกออกมาก็ผมดำไปด้วย..."

วันที่ 24 สิงหาคม 2449 เสด็จเมืองเก่ากำแพงเพชร ถึงวัดพระยืน หรือวัดพระสี่อิริยาบถในปัจจุบัน พระราชนิพนธ์ไว้อย่างละเอียดว่า

"ขึ้นกลางเห็นจะเป็นวิหารยอดจัตุรมุข แต่สูงใหญ่เหลือเกิน มุขหน้าเป็นพระเดิน มุขหลังเป็นพระยืน มุขซ้ายเป็นพระนอน มุขขวาเป็นพระนั่งที่มุขบันเป็นรูปนารายณ์ที่ครุฑใหญ่มาก จะรับหิ้งงศาอย่างไรน่าคิด แต่พระเหล่านี้เป็นพระปั้นด้วยปูน ใครจะมาซ่อมมาทำเพิ่มเติมอย่างไรภายหลัง แต่รูปพรรณสัญลักษณ์คงเป็นพระกำแพงไม่ใช่ช่างเมืองอื่นมาทำ"

วันที่ 26 สิงหาคม 2449 เสด็จฯ ในเมืองทรงถ่ายรูปที่วัดเสด็จและวัดคูยาง

"ถ่ายรูปแล้วเสด็จลงเรือประพาสล่องไปขึ้นท่าหน้าวัดเสด็จ เพื่อจะถ่ายรูปวัดเสด็จ ซึ่งเป็นที่บอกเรื่องพระพิมพ์ แต่คำจารึกนั้นได้นำไปกรุงเทพฯ เสียแล้ว แล้วจึงไปวัดคูยาง ซึ่งเป็นที่พระครูเจ้าคณะ

ระดมทุนกักตุนเมล็ดพันธุ์กับกิจกรรมปลูกผัก

อยู่ ผ่านถนนสายใน ถนนสายนี้งามมาก ได้ถ่ายรูปไว้ และให้ชื่อถนนราชดำเนิน...”

บทพระราชนิพนธ์เสด็จประพาสต้นกำแพงเพชร นับเป็นมรดกทางภูมิปัญญาอันวิเศษที่ควรศึกษาและนำวรรณกรรมที่ยิ่งใหญ่เล่มนี้มาใช้ประโยชน์แก่เยาวชน เพื่อให้พวกเขาได้เรียนรู้ที่จะรักบ้านเมืองแผ่นดินเกิดของตนเอง

ต่อไปนี้เป็นประสบการณ์ ที่ศูนย์พัฒนาการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยจังหวัดกำแพงเพชร ได้ศึกษาไว้ ใครเสนอเป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อไป ดังนี้

1. จัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งอาจทำได้หลายทาง อาทิ ใช้บทพระราชนิพนธ์ฯ เป็นหนังสือเสริมประสบการณ์ในการศึกษาวิชาวรรณกรรมท้องถิ่นหรือวิชาภาษาถิ่น วัฒนธรรม หรือสอดแทรกบางบทบางตอนในการศึกษารายวิชาท้องถิ่นของเรา เป็นต้น

2. ศึกษาวิเคราะห์วิจัยเชิงเปรียบเทียบประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมระหว่างอดีตกับปัจจุบัน แล้วนำผลการวิจัยนั้นมาเผยแพร่ หรือเขียนเป็นหนังสือเสริมประสบการณ์ ใช้ประกอบการเรียนการสอนต่อไป

3. จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร อาทิ การเข้าค่ายเยาวชนนักเรียนมัธยมมรดกทางวัฒนธรรมกำแพงเพชร จัดทัศนศึกษาตามรอยเสด็จประพาสต้น อ่านบทพระราชนิพนธ์ท่ามกลางบรรยากาศจริง สถานที่จริงซึ่งวิธีนี้เยาวชนจะได้ซาบซึ้งในอรรถรสและมองเห็นภาพพจน์ของบ้านเมืองในอดีตได้เป็นอย่างดี

4. จัดทำห้องประพาสต้น เป็นห้องนิทรรศการถาวร ย้อนอดีตให้เยาวชนและผู้สนใจได้มาศึกษาค้นคว้าผ่านสื่อต่างๆ อาทิ หุ่นจำลอง ภาพถ่าย ถ้อยคำจากบทพระราชนิพนธ์ และใช้เป็นห้องเรียนโดยเยาวชนจะสามารถนั่งเรียนวิชาต่างๆ ท่ามกลางบรรยากาศแห่งอดีต และในไม่ช้าพวกเขาจะซึมซับคุณค่าแห่งอดีตไว้ในหัวใจของพวกเขา

5. จัดทำสื่อประกอบการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย อาทิ บันทึกวีดิทัศน์การตามรอยเสด็จประพาสต้น จัดนิทรรศการแสดงภาพและเรื่องราวในอดีตจัดทำหุ่นจำลอง ภาพประวัติศาสตร์ต่างๆ เป็นต้น

6. เผยแพร่เรื่องราวการเสด็จประพาสต้นตามบทพระราชนิพนธ์ผ่านสื่อมวลชนท้องถิ่น และส่วนกลาง ในรูปแบบบทความ สารคดี เผยแพร่กิจกรรมต่างๆ เป็นต้น

หากที่ผู้เกี่ยวข้องทางการศึกษาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของบ้านเมืองตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ปรากฏ บทพระราชนิพนธ์ฯ เสด็จประพาสต้นกำแพงเพชร และสามารถนำคุณค่าเหล่านั้นสืบสวน ปลูกฝังให้แก่เยาวชนในรูปแบบต่างๆ ตามความคิดสร้างสรรค์ของพวกเขาทั้งหลาย เราก็คงเชื่อมั่นได้ว่าจะมีเยาวชนมาสืบทอดเจตนารมณ์ ร่วมใจกันรักษาทะนุบำรุงแผ่นดินกำแพงเพชรให้รุ่งเรืองสืบไป

การศึกษาคุณค่าทางภูมิปัญญาของท้องถิ่นและการรักษาบ้านเมืองกำแพงเพชรนี้เป็นของเราทุกคนมิใช่หรือ?

กำหนดการศึกษาดูงานนอกสถานที่ ณ จังหวัดกำแพงเพชร

ประกอบการศึกษาวิชา การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ของนิสิตปริญญาโท สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

วันที่ 8 มกราคม พ.ศ. 2544

9.00 น. - 9.15 น. กล่าวต้อนรับ โดยผู้อำนวยการโรงเรียนวชิรปราการวิทยาคม

9.15 น. - 10.40 น. ประชุมการนำการพัฒนาหลักสูตร - โดย..อ.สุปราณี แสงทอง
การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาที่เกี่ยวข้องท้องถิ่น

- ท 051 ภาษากับวัฒนธรรม

- ท 035 วรรณกรรมท้องถิ่น

- ท 061 ภาษาไทยเพื่อกิจกรรมการแสดง

โดย..อ. สันติ อภัยราช

10.40 น. - 11.45 น. การวิจัยภาคสนามวรรณกรรมท้องถิ่น

- ท่องมหาราชกับประวัติศาสตร์เมืองกำแพงเพชร - โดย..อ.ปองสุข แดงศิริ
และ อ.ยุพิน เรียนทัพ

- ตามเสด็จประพาสต้น พระพุทธเจ้าหลวง ณ เมืองกำแพงเพชร

โดย...อ. สุปราณี แสงทอง

- การแสดงพื้นบ้านชุมชนโบราณกำแพงเพชร

โดย...อ. ปองสุข แดงศิริ อ.ยุพิน เรียนทัพ และ อ. สุปราณี แสงทอง

การสอนวรรณกรรมท้องถิ่น โดย..อ.สันติ อภัยราช

11.45 น. - 12.15 น. ชมห้องนิทรรศการถาวร นำชมโดย อ. ยุพิน เรียนทัพ

ห้อง นครชุมชนทัศน์ กำแพงเพชรพินิจ วรรณพฤกษา

ประพาสต้น วิถีวรรณกรรม

12.15 น. - 13.00 น. พัก รับประทานอาหาร

ภาคบ่าย

การศึกษาสำรวจข้อมูลด้านสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับ

การพัฒนาหลักสูตร และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาที่เกี่ยวข้อง

กับท้องถิ่น โดย...อ.สันติ อภัยราช และคณะ

13.00 น. - 14.30 น. ชม วัดพระบรมธาตุ นครชุม

วัดสว่างอารมณ์ หลวงพ่ออุโมงค์ พระพุทธรูปเชียงแสน

บ้านห้างพะไ้

กำแพงทุ่งเศรษฐี

